

HET SACHALIN-ELFJE *MELANGYNA PAVLOVSKYI* NIEUW VOOR NEDERLAND

(DIPTERA: SYRPHIDAE)

John Smit & Elias de Bree

Elfjes behoren tot de vroegste zweefvliegen die in het voorjaar uit de pop kruipen. Rond bloeiende wilgen wemelt het vaak van wilgenelfjes *Melangyna lasiophthalma*, waardoor het zoeken naar de zeldzamere soorten soms lastig is. Toch zijn de meeste soorten relatief makkelijk van elkaar te onderscheiden. Met de vondst van het Sachalin-elfje *M. pavlovskyi* wordt het echter weer iets lastiger.

INLEIDING

Het is ieder jaar weer een genot om de eerste zweefvliegen op wilgenkatjes aan te treffen. In het begin zijn het vooral de soorten die als vlieg overwinteren, maar zodra de eerste *Melangyna*-soorten opduiken weet je dat het nieuwe seizoen echt begonnen is. Dit zijn de eerste soorten die uit de pop tevoorschijn komen in het voorjaar. *Melangyna lasiophthalma* (Zetterstedt, 1843) is een algemene soort die in zeer hoge aantallen aanwezig kan zijn, wat het zoeken naar de zeldzamere soorten soms lastig maakt. Tot nog toe was het vrij eenvoudig om de verschillende *Melangyna*-soorten van elkaar te onderscheiden. Met de vondst van *M. lucifera* in 2013 (de Bree et al. 2014) werd het al moeilijker, maar nu ook *M. pavlovskyi* (Violovitsh, 1956) (fig. 1) in Nederland is

Figuur 1. Het vrouwtje *Melangyna pavlovskyi* uit Maarn. Foto's John Smit.

Figure 1. The female *Melangyna pavlovskyi* from Maarn. Photos John Smit.

gevonden wordt het pas echt opletten geblazen. Dit is een Oost-Palearctische soort die beschreven is van het eiland Sachalin, in het verre oosten van Rusland. De soort is recent uit Europa gemeld en lijkt zich sterk uit te breiden (Bygebjerg 2011, Mielczarek 2011). Ook in Nederland is *M. pavlovskyi* nu op twee ver uiteen liggende locaties waargenomen (fig. 3). Wij stellen Sachalin-elfje als Nederlandse naam voor, naar het eiland Sachalin waarvan de soort beschreven is.

HERKENNING

Bygebjerg (2011) geeft een determinatietabel voor alle Europese soorten van het genus *Melangyna* Verrall, 1901, waarmee *M. pavlovskyi* makkelijk op naam te brengen is. Het vrouwtje lijkt op vrouwtjes van zowel *M. lasiophthalma* als *M. lucifera* Nielsen, 1980 (tabel 1). Op tergiet II zijn kleine, meestal ronde vlekjes aanwezig en de vlekken op tergiet III en IV zijn smal en niet toegespitst aan de binnenkant. De gele vlekken zijn licht bestoven, zoals bij *M. lucifera*. De meeste kleurkenmerken die gebruikt worden ter onderscheid van de drie soorten lijken enigszins variabel en geven niet altijd uitsluitel. Bij *M. lasiophthalma* kan de kleur van de middenscheen uiteenlopen van vrijwel geheel geel tot grotendeels verdonkerd, terwijl geel met een donker ringetje aan de top typisch is. Het meest betrouwbare kenmerk om *M. pavlovskyi* te onderscheiden van beide andere soorten is de lengte

Tabel 1. Verschillen tussen vrouwtjes van *Melangyna pavlovskyi* en twee gelijkende *Melangyna*-soorten.
Table 1. Differences between the female of *Melangyna pavlovskyi* and two similar *Melangyna* species.

	<i>M. pavlovskyi</i>	<i>M. lasiophthalma</i>	<i>M. lucifera</i>
Mondrand	Geheel zwart	Deels geel (bij sommige zeer donkere exemplaren geheel zwart)	Deels geel
Oogbehaving	Lang	Kort	Kort
Middenscheen	Overwegend donker	Geel met een donker bandje aan de top (soms overwegend donker of geheel geel)	Geheel geel
Vlekken tergiet II	Klein en rond	Groot	Klein
Vlekken tergiet III + IV	Smal, niet toegespitst aan binnenkant en licht bestoven	Groot en onbestoven	Klein, duidelijk toegespitst aan binnenkant en duidelijk bestoven
Sternieten	Geheel zwart	Met gele vlekken	Met gele vlekken

Tabel 2. Verschillen tussen het mannetje van *Melangyna pavlovskyi* en twee gelijkende *Melangyna* soorten.
Table 2. Differences between the male of *Melangyna pavlovskyi* and two similar *Melangyna* species.

	<i>M. pavlovskyi</i>	<i>M. barbifrons</i>	<i>M. quadrimaculata</i>
Oogbehaving	Lang	Kort	Afwezig
Beharing zijrand tergiet II	Overwegend licht	Overwegend donker	Overwegend donker
Vlekken tergiet II	Klein en rond, soms afwezig	Afwezig	Afwezig
Vlekken tergiet III + IV	Smal en recht	Klein, duidelijk toegespitst aan binnenkant	Klein, duidelijk toegespitst aan binnenkant

van de oogharen, welke beduidend langer zijn dan bij beide andere soorten. De haren zijn duidelijk langer dan de lengte van één ocellus en daardoor zelfs met een kleine vergroting goed zichtbaar (fig. 2). Bij de andere soorten zijn de haren duidelijk korter dan één ocellus en alleen met een sterkere vergroting zichtbaar. Daarnaast lijkt het er op dat de sternieten bij *M. pavlovskyi* altijd helemaal zwart zijn, terwijl daar bij beide andere soorten hier altijd gele vlekken op aanwezig zijn. Dit kenmerk helpt bij het onderscheid met het blote oog in het veld, ook van melanistische vrouwtjes van *Parasyrphus punctulatus* (Verrall, 1873). Dit kenmerk zal gecontroleerd moeten worden met meer materiaal.

De mannetjes lijken sterk op *Melangyna quadrimaculata* (Verrall, 1873) en *M. barbifrons* (Fallén, 1817) hoewel deze laatste geen behaarde ogen heeft (tabel 2). *Melangyna pavlovskyi* heeft overwegend lichte haren langs de zijranden van het tweede tergiet; deze zijn overwegend zwart bij beide andere soorten. Tabel 2 geeft een overzicht van de verschillen tussen de mannetjes van deze soorten.

NEDERLANDSE VONDSTEN

Op 25 maart 2014 werd een verkleumd vrouwtje van *M. pavlovskyi* aangetroffen op een wilgenkatje in de Zanderij in Maarn (Amersfoortcoördinaten 152.2-452.0) (fig. 3). De temperatuur was niet

Figuur 2. Kop van vrouwtje *Melangyna pavlovskyi* uit Maarn, met de lange oogbehaaring duidelijk zichtbaar.
Figure 2. Head of female *Melangyna pavlovskyi*, the long hairs on the eyes are clearly visible.

veel hoger dan 11 graden en er was nauwelijks zon. Enkele dagen later werden er nog twee vrouwtjes aangetroffen, ditmaal bijna 70 kilometer verder naar het oosten, in het Bergherbos bij Zeddam (AC 213.4-434.8). De temperatuur hier was beduidend hoger en er was veel meer activiteit van zweefvliegen, waaronder honderden *Parasyphus punctulatus*, evenals enkele tientallen *M. lasiophthalma*. Op beide plekken werd *M. pavlovskyi* aangetroffen op bloeiende wilg aan de rand van een bos. In Maarn is dat naaldbos met overwegend grove den en enkele beuken, met aan de rand meer berk en wilg. Het Bergherbos is een gemengd bos.

UITBREIDING

In 2011 meldden Bygebjerg (2011) en Mielczarek (2011) *M. pavlovskyi* respectievelijk uit Denemarken en Polen, de eerste waarnemingen uit Europa. Dit betreft een extreme uitbreiding van het areaal. De soort is beschreven van het eiland Sachalin in

Figuur 3. Vindplaatsen van *Melangyna pavlovskyi* in Nederland.

Figure 3. Localities of *Melangyna pavlovskyi* in the Netherlands.

de Stille oceaan, voor de kust in het verre oosten van Rusland (Violovitsh 1956). Vervolgens werd de soort uit Japan gemeld (Yokohama 1993) en uit een groot deel van het Russische vasteland (Mutin & Barkalov 1999). De volgende melding komt uit Europa, zo'n slordige 10.000 kilometer westelijk van de typelocatie. Bygebjerg (2011) meldt 50 exemplaren van vier verschillende locaties in het zuidoosten van Denemarken in de periode 2005-2010. De soort zich zeer sterk uit in Polen, vergelijkbaar met de uitbreiding van het veelkleurig Aziatisch lieveheersbeestje *Harmonia axyridis* (pers. med. L. Mielczarek). Hij meldt dat de soort tegenwoordig aan de randen van uiteenlopende bostypen waargenomen kan worden in Polen.

In Nederland werd het eerste exemplaar in Maarn waargenomen, ruim 1.100 kilometer westelijk van Warschau, en 800 kilometer ten zuidwesten van de Deense vindplaatsen. Enkele dagen later werden twee vrouwtjes aangetroffen in het

Bergherbos, wat er op duidt dat de soort ook in Nederland al over een groot deel verspreid is. Als Mielczarek gelijk heeft en de soort zich daadwerkelijk zo snel uitbreidt dan zal binnen enkele jaren *M. pavlovskyi* ook in Nederland een gewone verschijning zijn.

LITERATUUR

Bygebjerg, R. 2011. A new European species in the genus *Melangyna* Verrall, 1901 (Diptera, Syrphidae). – Entomologiske Meddelelser 79: 143-151.

Mielczarek, L. 2011. First record of *Melangyna pavlovskyi* (Violovitsh, 1956) (Diptera: Syrphidae) in Europe. – Dipteron 27: 43-47.

Mutin V.A. & A.V. Barkalov 1999. Family Syrphidae. – In: Lehr, P.A. (red), Key to the insects of Russian Far East. Vol. VI. Diptera and Siphonaptera. Pt 1. Vladivostok: 342-500.

Violovitsh, N. A. 1956. New species of the genus *Syrphus* Fabr. (Diptera, Syrphidae) from the Far East. – Zoologicheskii Zhurnal 35: 741-745.

Yokohama, T. 1993. *Melangyna pavlovskyi* (Syrphidae) collected in Hokkaido. – Monthly insect 274: 28.

SUMMARY

Melangyna pavlovskyi new for the Netherlands (Diptera: Syrphidae)

The first records of *Melangyna pavlovskyi* (Violovitsh, 1956) from the Netherlands are presented. This species has been described from the island Sakhalin in the Russian Far East. Recently this species has spread to Europe and has been recorded from Denmark and Poland (Bygebjerg 2011, Mielczarek 2011). This invasive species is now known from two localities in the Netherlands and is expected to disperse further within a few years, based on the experiences in Poland (pers. comm. L. Mielczarek). Characters to separate *M. pavlovskyi* from similar species are presented.

J.T. Smit
EIS Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden
Postbus 9517
2300 RA Leiden
john.smit@naturalis.nl

E. de Bree
Diependalse weg 4
6813 GE Arnhem
ectemnius@gmail.com